

Etablera grödan flexibelt

Att reducera kostnader är ett populärt ord inom lantbruket och en stor fråga är hur mycket man kan spara in på billigare etablering. Ett plöjningsfritt odlingssystem är billigare men varierar från gröda till gröda och gård till gård.

För den som går i funderingarna att byta etableringsmetod kan det vara bra att veta vad de olika strategierna kostar samt vad det får för konsekvenser. Det finns många olika plöjningsfria alternativ att välja mellan men vi avgränsar oss här till att titta på plöjning kontra djupgående kultivator i det korta perspektivet.

Ett gårdsexempel

Jag har tittat på siffror från verkliga gårdar. Det kan dock vara svårt att jämföra olika gårdars kostnader eftersom det är mer än bara etableringen som skiljer. För att få en mer rättvis

jämförelse använder vi därför en gård som använder båda etableringsstrategierna i den egna växtodlingen, se tabell 1.

Gården är på 500 hektar där 60 procent plöjs medan resten bearbetas med en tyngre kultivator med styva pinnar. Istället för en såbäddsharv använder man sig av ett tallriksredskap (Carrier/Catros). Såmaskinen är utrustad med förredskap för ytterligare bearbetning innan fröet placeras med skivbillar. Till dessa redskap används en modern traktor på 230 hästkrafter.

Kostnader för etablering

Kostnaden för en överfart består av både rörliga och fasta kostnader. Arealunderlaget för en kultivator är ofta större än för plogen då kultivatoren ofta körs två överfarter, vilket gör att de fasta kostnaderna slås ut på fler hektar, se tabell 2. Den rörliga kostnaden existerar för varje överfart och är alltid en direkt kostnad till följd av överfarten. Vi antar att un-

Underlaget

	Plog 5 sk	Kulti- vator 4 m	Tallriks- redskap 5 m	Så- maskin 6 m	Traktor 230 hk
Arealunderlag, ha	300	280	530	450	2 850
Timmar/år	375	120	180	140	950
Fast kostnad, kr	17 700	12 400	24 500	48 000	165 000
Underhåll, kr	23 900	3 200	10 200	25 700	13 900
Liter/tim	21	35	25	28	-
Arbete kr/tim	235	235	235	235	-
Ha/tim	0,8	2,4	3,0	3,2	-

Tabell 1. Underlaget för maskinkostnaderna på exempelgården. Kapaciteterna är anpassade till de timmar traktorerna används i gårdens växtodling (2 850 ha körning) vilket gör att ställtiden ingår.

◀ **Varför välja.** På många gårdar finns maskiner att köra delar plöjningsfritt och spara pengar det enskilda året och plöja när det finns behov för att långsiktigt hålla ogräset stången.

Fast och rörlig kostnad

	Areal- underlag hektar	Fast kostnad kr/ha	Fast traktor- kostnad kr/ha	Rörlig kostnad kr/ha	Total kostnad kr/ha
Plog 5 skär	300	59	58	655	770
Kultivator 4 m	280	44	58	261	360
Tallriksredskap 5 m	530	46	58	188	290
Såmaskin 6 m	450	107	58	223	390

Tabell 2. Den fasta kostnaden för redskapen är fördelat på den totala arealen av alla överfarter medan den rörliga kostnaden baseras på en överfart. Kultivatoren körs två överfarter, vilket gör att de fasta kostnaderna slås ut på fler hektar.

derhållet och diesel inklusive arbetet är rörligt och att värde-minskningen är fast även om värde-minskning i praktiken till viss del är rörlig. De fasta kostnaderna består därmed av värde-minskning, ränta, förvaring och skatt/försäkring.

Med och utan plog

Efter höstraps etableras höstvetete plöjningsfritt, något man kan se på de flesta gårdar. Resterande höstvetete etableras med plog. Den plöjningsfria etableringen består av två kultiveringar, en överfart med tallriksredskap och sist såmaskinen. Kostnaden för detta hamnar på 1 400 kronor per hektar. Vid plöjning efterföljer plögen av två överfarter med tallriksredskap och därefter sådd. Denna strategi hamnar på ca 1 450 kronor per hektar. Den plöjningsfria etableringen sparar därmed 50 kronor per hektar och i detta fall knappt en halvtimme per hektar i tid.

Havre och vårkorn sås

med olika metoder. Havren etableras plöjningsfritt med två kultiveringar innan sådd vilket kostar 1 100 kronor per hektar. Inför kornet plöjs jorden varefter en överfart med tallriksredskapet görs innan sådd. Denna strategi kostar 1 450 kronor per hektar. Här är besparingen större, på 350 kronor per hektar och tidsbesparingen är 0,75 timmar per hektar.

Höstraps – kapacitet viktigt

Inför höstrapsen plöjer man, kör två gånger med tallriksredskap och sår sedan. Denna strategi kostar ca 1 750 kronor varav 1 250 kronor är rörliga kostnader. Detta är den dyraste strategin hittills men sker inför grödan som dagsläget ger bäst odlingsnetto på gården. Här kan man leka med tanken att gården använt den plöjningsfria strategin vilket hade sparat pengar och gett högre kapacitet. Om vi kopierar den plöjningsfria strategin från höstveteten skulle den rörliga kostnaden hamna på drygt

900 kronor jämfört med 1 250 kronor med plöjningen. En besparing på 350 kronor per hektar samtidigt som kapaciteten ökar. Etablering med plögen kräver ca 130 timmar för att så 60 hektar raps. Den plöjningsfria strategin avverkar samma areal på ca 90 timmar eller 90 hektar raps på samma tid. Här uppstår en ”win-win”-situation då lantbrukaren sparar pengar samtidigt som mer areal höstraps kan bli sådd.

Specialisering en fördel

Gården vi har analyserat använder både plöjningsfri och konventionell etablering. Den har med andra ord inte optimerat sin maskinpark utifrån ett system vilket skulle kunna innebära en mer slimmad och billigare maskinpark. Det finns exempel på gårdar som endast kör plöjningsfritt (ofta större areal) och ligger 1 000 kronor under snittet i maskinkostnader per hektar i höstveteadlingen. Men i enskilda fall är även bekämpningskostnaderna

högre, ca 800 kronor per hektar.

Bra med alternativ

Vi har bara behandlat kostnader i form av maskiner för de olika systemen det enskilda året, men det är viktigt att ha ett längre perspektiv. För att undvika problem med exempelvis ogräs på sikt kan den med maskiner för båda etableringsmetoderna variera system efter behov. Eftersom mycket av den raps som sås etableras plöjningsfritt finns maskiner på många gårdar att köra delar plöjningsfritt och spara pengar det enskilda året. Det behöver inte nödvändigtvis vara dyrt att ha ”dubbla uppsättningar” eftersom gården vi lärt känna är bland de gårdarna med lägst maskinkostnader. ■